

MŐRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

KOSSUTH LAJOS ÖNVÉDELME FOGSÁGÁBÓL.

Közli: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Mindezeket (ámbar az igazságnak épen az a főbb certiuma, ha valami mindig, mindenütt és mindenek által igazságosnak tartatik) elmellőzvé, csak hazánk alkotmányáról s törvényeiről akar s erről kénytelen az alperes szólani. — A magyar constitutióknak, mint minden constitutióknak világos lényege abban áll, hogy csak a nemzet hozzájárulásával alkotott törvény alatt álljon a polgárok becsülete, vagyona és személye, a kormány ennek további végrehajtásával van megbizva. De mivel a korlátlan hatalom a korlátozott monarchia természetével ellenkezik, arra nézve, hogy alkotmány rendeleteiben és működéseiben a törvényt ne sértené, különböző nemzet különböző kezességet keresett; a magyar nemzet alkotmányos kezességül törvényeiben ezeket állította fel: 1-ször a fejedelemnek esküvel erősített ünnepélyes fogadását. 2-or. A nádori méltóság örökös dicső tisztét. 3-or. Az országgyűlés sérelemorvosló hatóságát. 4-szer. A municipalis rendszert, melynek következtésében minden törvény csak az ország törvényes hatóságai által hajtatik végre. Ezen törvényes hatóság a magyar nemes személyére nézve a vármege, oda kell tehát jönni minden illető kormányrendeletnek és abban van alkotmányos lé-

telének garantíája; most a megyegyűlésen minden nemesnek szava van, a közönség pedig azon hatósággal bir, hogy a hozzá érkezett kormányrendeleteket a törvényesség szempontjából megfontolja, s ha azzal össze nem egyeztethető, ő felségének az ellen előterjesztést tehessen: a király szentséges személyéről a fentemlitett első kezességnél fogva is oly tántorithatatlan meggyőződést foglal kebelében a magyar nemzet, hogy törvényelleni kormányrendelettről észrevételeinek meghallgatása felől soha sem kételkedik; ha tehát megengedtetnék, hogy akárminemű, de polgári viszonyu kormányrendelet végrehajtására az ország törvényes hatóságai elmellőzésével a katonai hatóság használtathatnék, a legalis comitatum constitutio a Jus repraesentandi, véle a municipalis rendszer s az alkotmány megszűnnék. Ez világosabb, mintsem hogy bővebben fejtegetni kellene.

De meg arra nézve, hogy a katonai kormányzók a tisztelt polgári hatóságba ne avatkozhassanak, s különösen hogy a nemeseket fogságra ne vethessék, fogva ne tarthassák, számos specialis törvényei is vannak hazának, elég legyen a kir. fiscus meggyőzésére a százak közül egyet kettőt említeni: az 1569. 15., az 1608. 2. 1649. 82., s ezekben idézett törvények meggyőzhetik felperes vádló urat, miként a katonai tiszteket hazánk nemesecinek s népeinek akárminemű háborgatásaiért (quoscunque excessus patrantés) 100, 1659. 15 majd 500 forint büntetéssel, majd tisztségök vesztésével, majd fejevételrel is büntettetni rendelik, az 1609. 55. cz. még

a véghelyeken lakó nemeseket sem engedi meg a kapitányok által fogságra vettetni, kivéve si turbas excitaverint, (ha lázadást gerjesztenének,) a mit ezen általános kifejezés elmagyarázásából eredett visszaélések eltávoztatására az 1659. 21-ik cikk eként magyaráz, hogy az excitatio turbarum csak arra értössék, mondom, még a finarius nemesekre is csak annyiban enged a katonaságnak hatalmat és az 1681. 19. cz. még általánosabban parancsolja, hogy a véghelyekben lakó nemeseket a kapitányok s tisztek törvény útján kívül ne háborgathassák, sőt az 1655. 7. cz. stipendia merentes nobiles és így valóságos katona-nemeseket is csak katonai dolgokban veti alá a katonai törvényeknek, generalisoknak, kapitányoknak; az 1-ső §. megparancsolja, hogy a haditanácsból a kapitányoknak kiadandó utasítások az ország törvényeivel egyezők legyenek, a 2-ik §. pedig erősen tilalmazza, hogy tábornokok s azoknak tisztjei in jurisdictionem comitatum sese nulloatenus ingerant (a megyék jogkörébe semmi tekintetben ne elegyedjenek,) az 1681. 18. cikk a kapitányokról némely ott hosszasan előszámolt kicsapongások miatt, s ezek között különösen megemlítve propter arestationem nobilium (a nemesek elzáratása miatt), azt mondja, hogy ad tollendos tam praescriptos, quam alios illis similes in manifestum derogamen nobilitaris praerogativae, et miserae plebis oppressionem, regnique ruinam vergentes tam modernorum, quam futurorum capitaneorum et officilium militumque excessus — (a fentirt és más hozzájuk hasonló az előjogos nemesek sérelmére, a szegény nép elnyomására és a haza romlására szolgáló mostáni és az ezutáni kapitányok, tisztek és közkatonák visszaéléseinek megszüntetésére) — őket a nádor bűnök mineműsége szerint tisztségüktől megfosztással és minden okozott károk megtérítésével is büntesse, a sértett nemeseknek a magános keresetet még azután is fenhagyván. Így 1618. 20. és 1655. 38-ik világosan tilalmazzák, hogy a tábornokok, kapitányok és más tisztek a fő- és alispánok törvényhatóságába magukat

beavatni és akármely nemest személyében és vagyonában károsítani ne merészeljék.

Tömerdek más ily törvényeket is fölhozhatna még az alperes, de a T. K. tábla bölcsessége előtt azok különben is tudva lévén, a kir. fiskus pedig a törvényekre hivatkozás disputatióját haszontalannak tartván: ennyi mindenesetre elég annak bebizonyítására, hogy az alperes személyének katonák általi elfogatása s letartóztatása alkotmányunk életébe vág, lényeges és világos törvényekkel ellenkezik; következöleg, hogy azon tisztelt ítélet, mely az alperesnek e részben tett két alapos könyörgését félreveti, nem incidentalis, hanem igen elhatározó ítélet, végre

5-ször. Nem incidentalis a tisztelt ítélet, mivel nem kifogásról szól, mert az alperes eddig kifogással nem élt, hanem a törvénykezésnek leglényegesebb feltételéről szólott, mi nélkül ötlet legitime audire et juris ordine convincere nem lehet.

Meg levén tehát mindezekkel mutattva, hogy a tisztelt ítélet nem incidentalis mert:

1-ször. Az alperes törvényes védelmét physice és moraliter lehetetlenné teszi.

2-or. Mert premtorius erejü. —

3-or. Mert az alkotmány sarkoszlopát tevő nemesi főszabadság felfüggesztését sanctionalja.

4-szer. Mert az alkotmánynyal ellenkező katonai beavatkozást s az alperesnek természetes és polgári állásából következtetését meg nem szünteti.

5-ször. Mivel nem kifogásról, hanem a per folyamának lényeges feltételéről szól, mindezeknél fogva a feljebbvitelt megengedtetni alázatosan kéri.

Megengedtetvén pedig a feljebbvitel, azon tisztelettel fogadott ítéletnek felsőbb vizsgálat útján megváltoztatásáért esedezik a következő okoknál fogva:

1-ször. Mivel azon sokszor idézett törvényekkel, melyek a magyar nemest hűség-törési vád esetében megítéltetés előtt fogságra vitetni tiltják s védelmét szabadságból megengedik, a tisztelt ítélet merő ellenkezésben van.

2-or. Azért, mivel maga magával is el-

lenkezik, a mennyiben védelemre kötelezi az alperest, de a törvényszerinti védelemre a törvények által kikötött szabadságot megtagadja, és így a kötelelességnek, melyet parancsol, teljesítését lehetetlenné teszi.

3-or. Végre azért: a tisztelt ítéletben fölhozott gyámokok nem állanak, s ha állának is, azokból a szabadságbóli védelem megtagadása nem következik, vagy részint épen ellenkező következik.

Itt az alperes ezen gyámokokra nézve alázatos észrevételeit megtenni kéntelenítettvén, mindenek előtt két óvást szükség előrebocsátani. Az alperes ügyvédje előbbi szóváltásaiban ezeket mondá: „ha terhelte-e az alperes? akkor fogna kitűnni, ha a per érdemében derék-védelmét előadhatná; mert a felperes adatait ellenpéldákkal ki is lehet erejeből vetkeztetni.“ Ebből a felperes fiscus azt következteti, hogy az alperes magát terhelteni elismerte; az ily következtetésre a n. m. k. curia színe előtt méltán hallgathatna az alperes, mert fonáksága magában szembe tűnik s nem egyebet mutat, mint azt, hogy a k. fiscus az alperes előterjesztéseinek törvényes súlyát érezvén, fűhöz-fához kap, csak hogy az alperest leborithassa, mindazonáltal nehogy hallgatásával a fonákságban megegyezni látszassék, az ellen ünnepélyes óvást teszen s a felperest nemcsak arra, hogy maga a felfogott állítás is feltételes, de a nyomban utána következő sorokra is, hol ezek vannak: „ha terhelte-e is“ stb. utasítja; azt pedig, valjon hűség-törésről vádoló perben, hol embertársunk élete, vagyona forog kérdésben, hol tehát inductióknak, a szív érzelmérőli gyanakodásnak nem, hanem csak a legtisztábban kitűnő tettnek, bűnös szándéknak lehet háttározni; az ily inductió s az ember életét üldözésben árnyék után is kapkodás mennyire fér meg a humanitás erkölcsi kötelelességével s minő alaptalan ingadozó állást árul el: a f. fiscus saját elítélésére bizza.

Óvást tesz 2-szor az iránt, hogy midőn a tisztelt ítélet gyámokainak czáfolgatásába ereszkedni kénytelen, a per meritumába sem nem ereszkedik, sem ereszkedni nem szándékozik; hanem csak azokat adja elő, miket

az ítélet gyámokai megerősítése tekintetéből elhallgatnia nem lehetett, azt, hogy velős védelmének előadására mikre legyen törvény értelmében okvetellen szüksége az alperesnek, már fentebb különben is bebizonyítván.

Három gyámokot emlit a tisztelt ítélet:

1-szor. Hogy a felperes által bepereltt irományok az alperest terhelik.

2-or. Hogy a felperes végső ítéletet kér.

3-szor. Hogy az alperes a per velejébe bocsátkozott. És ezekből következteti, hogy a sarkalatos törvényekre épült szabad védelem kivánságának helye nincs; a mi az elsőt, t. i. a terhelte-tést illeti, a tisztelt ítélet ki nem jelel semmit, mi az in specie, a mi terhelő és mivel terhelő? multhatatlanul szükség tehát a jelenper állását végig taglálni.

Legelől a Törvényhatósági Tudósítások tűnének szembe, de azokat a k. fiscus maga sem tartotta elegendőnek vád támaszthatásra, részint mivel (nem is emlitve az országgyűlés alatti 3 $\frac{1}{2}$ éves szakadatlan folytatást) azoknak kiadását 10 egész hónapig nyugodtan nézte, részint mivel tudván, hogy azzal könnyen bánhatunk, kit egyszer hatalmunkba kerítettünk, vád támaszthatás végett törvényt törvény után sértve, szükségesnek vélte az alperest elfogatni Budán, rögtön Pestre átszállítván hatalmát, az alperes pesti szállására kiméletlen erőszakkal reárontani s minden irományait elkobozni csak azért, mivel a Törvényhatósági Tudósítások nyilvános kiadásában vádra elegendő okot maga se látván, reméllette (ha ilyesmit keresztény országban lehet) talál majd házi titkai között valamit, a mire keresetét némi színnel építhesse; azonban elkobozván az irományokat s azokat öt egész hétig végig meg végig kutatván, s végre irántok az alperest szóról szóra vallatván elannyira, hogy még olyasmi iránt is faggatná: „miért van egy idegen harmadiknak levelében egy sor egyenesen fekvő, másik hajlottabb állásu betűvel írva?“ Végre csakugyan minden kutatás és vallatás után is semmit sem talált az elkobzott irományokban, a mit vádlevelében tárgyul vehetett volna, de vádolni már csak kellett valamivel azt, kit szabadságától megfosztani nem átalott, és

igy megint csak a Törvényhatósági Tudósításokat vette fel keresetlevelében alaptalan vádja tárgyaul. Ha elismerné is az alperes, hogy felperes fiscalis praerogativáinál fogva az általa indított vádperben időközben támadott vagy tudomására később jött más törvényszegést, a mennyiben első vádjának természetével egyenszerű, pótolólag is felvehető; de a jelen esetben, a mint már említve van, semmi új fedezés elő nem kerül, semmi későbbi történet nincs, a felperes mindazt, a mit allegative beperlett, per kezdete előtt bírta, végig vizsgálta, vallatás tárgyaul tette, mégis azok közül keresetlevelében vád tárgyaul semmit sem vőn fel mást, mint a Törvényhatósági Tudósításokat. Ha valahol, tehát itt bizonyosan áll azon törvényes axioma: *actio regulat partem et iudicem* (a vád utba igazítja a vádlottat és bírót.) Tehát a Törvényhatósági Tudósítások levén a vádnak egyedüli tárgyai, gyanítanunk kell, hogy ezeket érti a tisztelt ítélet, midőn terhes határozatának gyámokául terhelhetést említ. Kérdés: hát lehetnek-e ezek terhelők?

Az alperes minden tetteiben azt nézte, hogy mit mondanak a törvények, mert emlékezvén egy régi bölcsnek eme szavaira: „*Legum imperium optimum regimen*,” (a törvények uralma a legjobb kormány), és emlékezvén arra, hogy alkotmányos országban él, hitte erősen, jobb s biztosabb vezért a törvényeknél nem választhat. Ha a törvények nem nyújtanak oltalmat s kezeséget az alperesnek, lehetetlen magát a sötétségben feltalálnia és elmondhatja Horaczzal: „*Quid quisque vitet nunquam homini satis cautum est in horas*” (Napjainkban nem lehet az ember eléggé óvatos, hogy ki mit kerüljön). Csak az terhelhet, a mi bűn, a bűnnek pedig (nem vallás, hanem törvény mezején levén itt) más helyes definitióját senki sem fogja adhatni, mint a mit *Vu chetich* egykori jeles tanító a magyar királyi egyetemen ekép adott: „*Omnis actio vel omissio libera, et externa legibus hungarorum sub communicatione poenae publicae vetita, est delictum.*” (Minden oly önkényes és külső cselekmény vagy mulasztás,

mely a magyar törvényekben nyilvános fenyítés terhe alatt tiltva van, bűn).

A Törvényhatósági Tudósítások a megyék gyűlésein nyilván történt dolgoknak írásbani másokkal közlése levén, arra, hogy ezek a tisztelt ítélet szerint terhelhessék, szükségesképp olyasmiknek kell lenniök, a mik *legibus hungarorum sub communicatione poenae publicae vetatur*; különbön ha nem ilyen, nem *delictum*, ha pedig nem *delictum*, nem terhelhet; mert vagy dicséretes vagy indifferens, minden esetre pedig szabad cselekedet. De míg a jelen esetben nemcsak olyannak kell lenni, a mi *legibus sub communicatione poenae notae infidelitatis vetatur*, mert ha valahol, bizonyosan ott, a hol ily nagy bűn követeltetik, *leges sunt sanctae interpretationis*.

Ünnepélyesen kinyilatkoztatja az alperes, hogy ha a k. *fiscus* oly törvényt előidézni képes, melyből bár a legerőszakosabb logicával, nem mondja tisztán következtetni, de csak homályosan gyanítani is lehet, hogy a mi a vármegyék közgyűlésein nyitott ajtóknál palam et publice történik s azokat akár pénzért, akár ingyen, akár előre meghatározott, akár határozatlan időszakokban másoknak megírni törvény által tiltva van (nyomtatásról nem is szólva, mert ezen eset itt fenn nem forog, különben alkalmasint arra is bátorkodhatnék az alperes e nyilatkozását kiterjeszteni) igen is, ha ilyen törvényt mutatni képes a felperes, úgy annak bebizonyítását, a mi egyébként mulhatlanul szükséges, hogy t. i. az ily tudósítás hüség-törés büntetése alatt van tiltva, el is engedi az alperes és nemcsak jövőre következhető törvényes védelméről s jelenleg sürgetett szabadsága visszaadásáról örökre lemond, hanem a követett és nem követett vétek egész súlyát „*genus omne culpa*” elvállalja és magát a felperesnek kényrekedvre zúgolódás nélkül megadja. Ez azért erős nyilatkozás, de elhatározó s álljon.

Az alperesnek, de bizonyosan minden szándékos rossz akaratok miatt, átlátása szerint a dologból ilyenmü párbeszéd eredhetne. Van-e törvény, mely a megyék gyűlését nyilvánosakká rendeli? igen is van, az 1723 58. cz. azt rendeli: *Ut omnia comita-*

tuum negotia palam et publice pertractentur, (hogy minden megyei ügyek nyíltan és a közönség előtt tárgyalassék,) és pedig előrebocsátja, hogy ezen publicitást a bonus ordo exigit, épen a jó rend kívánja, melynek ürügye alatt a nyilvánosság használásáért az alperes hűségéről vádolják! A gyűlések tehát nyilvánosak s ezen nyilvánosságot a nemzet mindig egyik legfőbb kincs gyanánt becsülte. Ugy de talán van törvény, mely ezen nyilvánosságot határok közé szorítja, mely megszabja talán, hogy csak addig terjed, a meddig a hallás érzéke hat avagy csak egy bizonyos számára az embereknek, csak bizonyos hely terjedéséig? Felelet: Ily törvény nincs. De talán van törvény, mely azt levélben megírni másoknak tilalmazza, a mit kinek kinek hallania s hallván, másoknak elbeszélnie szabad? Felelet: nincs; avagy talán különbséget tesz a törvény egy levél és sok levél, ingyen vagy pénzért írt levél között? Felelet: Korántsem, sőt az 1723. 59. cz. azt mondja: „correspondentiae in fide publica radicarentur,“ (a levelezések a közbizodalomban gyökereznek); privat vagy publicus, egy vagy sok, pénzes vagy ingyen levél közt különbséget nem teszen. Ugy de talán a publicus tárgyú levelezésekre a törvény azt rendelí, hogy előre felsőbb engedelem vagy privilegium kéressék? Felelet: Ilyen törvény sem létezik; akár az ily levelezést magános levelezésnek, akár időszaki lapoknak nevezzük is. Hát az usus vajjon mit mutat? Felelet: a hol világos törvény van, ott szokást vizsgálni felesleges, de ha nem felesleges, úgy azt mutatja, hogy a palam et publice történő nemcsak a megyei, de sőt az országos tanácskozásokról is ilyen levelezést, vagy ha úgy tetszik, időszaki lapot írni s előre meghatározott árért s időszakokban írva szétküldeni soha senki által nem ellenezteték, mert az alperes ezt negyedfél évig köznyilvánossággal tette háborítlanul, ellenzetlenül, néha az országgyűlési dolgok körén is tulterjedve, de mindezek mellett soha sem hallotta, még kevésbé tapasztalta, hogy tudósításai elleneztetek s akadályoztattak volna, vagy hogy maga lázításáért, váddal vagy csak fenyegetéssel illetetnék vagy

pedig privilegium s felsőbb engedelem kézésre utasították. De talán azóta időközben a törvény nyilatkozott? Teljességgel nem, sőt azon törvényt, melynek paizsa alatt ezt tenni szabad volt, változást kívánónak sem a legfelsőbb kormány, sem a k. fiscus nem tartotta, mit ámbár a törvényhozó test 3 $\frac{1}{2}$ évig együtt volt, semmi k. felségi kegyes előterjesztmény, sem korona-ügyvédi postulatom iránta a diaetán elő nem fordult. De ha ez mind ekép vagy on, ha a megyék gyűlései nyilvánosak, ha a dolog természetében fekszik, hogy a nyilvános, azt tudni és tudatni szabad és a nyilvánosan történt dolgot tudónak s tudatónak azon dolog belső érdemét vagy érdemtelenségét beszámítani épen oly kevésbé lehet, mint azon bécsi ujságíró, ki a párisi istentelen királyi gyilkos nyilvánosan elkövetett merényletét olvasóival tudatá, a gyilkos részesének nem mondhatni. Mi törvénynél fogva vádolja a k. fiscus az alperest az említett tudósításai miatt hűségéről? Felelet: azon törvéynél fogva, mely így szól: „Quisemet contra statum publicum, Regiaeque majestatis suaeregni et coronae evidentem erigit et opponit, est notorius.“ (Ki az állam, az ország és korona királyi felsége ellen fellázad és ellenszegül, hűtlenségi bünt követ el.)

És ezen törvéynél fogva a k. fiscus nemcsak hogy tilalmasnak állítja a megyék nyilvános dolgainak másokkál irásban közlését, de még épen erectionnak contra statum publicum, ezt ugyan megfogni nehéz; ha csakugyan való volna, úgy a törvény sokkal különösebb valami, mint Herkules saruja, mert a világon mindenre ráillik, az alperes tehát tisztelettel kénytelen arról kététkedést nyilatkoztatni, hogy őt a tudósítások írása és tudósítása terhelné, annyival inkább, mert nem lehet negyedik évben terhelő az, mit a k. fiscus hallgatásával elismerése szerint is 3 $\frac{1}{2}$ évig nyilvánosan s büntetlenül tenni szabad volt; igen, de azt mondja a k. fiscus, ha ez így volna is, a különbség abban áll, hogy te alperes 3 $\frac{1}{2}$ év mulva tudósításodtól eltiltattál, még pedig felséges királyunk parancsával tiltattál el, s a királyi parancsnak

nem engedelmeskedtél, tehát notorius vagy; és ez az, a mi terhel.

Engedelmevel a k. fiscusnak, nem áll, hogy az alperes királyi parancs által eltiltatt, következésképen az sem áll, hogy a ki a királyi parancsnak nem engedelmeskedik (mert Mátyás királynak, azon Mátyásnak, fejedelmeink dieső koszorujában talán egy sem ügyelt erősebben a királyi méltóság, disz és tekintet fenntartására 1747. 31. cikk és 3. §. ezzel megegyező számtalan törvényeinkről az alperes hódoló tisztelete jeléül megemlékezni sem akar) nem áll, mondom, hogy a ki királyi parancsnak nem engedelmeskednék, notorius; mert a törvény mást mond, s az ily nem engedelmeskedőre más büntetést rendel. Constitutional monarchiában, minő édes hazánk, két fő tekintetnek kell szentnek lenni. 1-ször. A királyi név diszének, méltóságának, mivel monarchia. — 2-or. Annak, hogy csak törvény által és törvény szerint kormányoztassanak az alattvalók, mivel constitutionalis monarchia törvényhozói tehát mindenütt arra intézték s voltak kénytelenek intézni gondolkozásukat, hogy e két fő tekintet összeegyeztessék; következőleg hogy a polgárok soha se jöhessenek oly Scilla és Charibdis közé, veszélyes dilemmába, miszerint k. szó és törvény közt legyen kénytelen választani, és így vagy a királyi diszt s méltóságot azaz a monarchikus elvet, vagy a constitutionalis életnek elvét mellőzni kénytelenítessenek, mely második esetben a királyi diszt s méltóságot is sértének, mert a királyi akaratot sértének, minthogy a királyi akarat a törvényekben nyilatkozik, eleve nem fog az alperes emlékezni azokra, miket egykor a n. m. k. curia körében birói szájából hallott ily igékben: Rex Hungariae domius noster clementissimus voluntatem ac justitiam suam in tabulis legum publicis mandavit, et huic suao voluntati tabulis legum publicis mandatae privative denegare non vult, nec potest. (A magyar király legkegyelmesebb urunk akaratát és igazságos voltát, a nyilvános törvényekben foglaltakat sem önkényt visszavonni nem akarja, nem is akarhatja.)

Az említett két fő tekintet egyesítésé-

nek nehéz kérdését alig van constitutionalis ország, hol a törvényhozás bölcsessége szerencsésebben oldotta volna meg, mint felséges királyunk és őseink megoldották, midőn épen a királyi disz fenntartása végett oly intézményeket hoztak, mik szerint (három majd alább kijelentendő esetet kivéve) a királyi parancsok egyes polgárához soha sem érkezhettek, következőleg magános személyek érintkezésbe soha sem jöhetnek, hanem az ország törvényhatóságaihoz nemesek iránt, tehát a vármegyéhez intézettek, melyek meghallgatván iránta az érdeklött félt, a parancsot vagy haladéktalanul végrehajtják vagy ha azt a törvények össze nem egyeztetetőknek vélik, ő felségéhez fölterjesztést tesznek, mely fölterjesztés erkölcsi alkotmányos testülettől eredvén, a királyi tekintet disztét s méltóságát nem sértheti, a magános polgár pedig, kit a parancs illet, érintés és ütközés nélkül marad. A jelen esetben a k. parancs nem volt és nincs, mivel annak a megye jegyzőkönyveiben semmi nyoma, s nemcsak hogy az alperessel soha sem közöltetett (egyenesen kérése után is), de még csak soha ki sem hirdettetett, a miről tehát az alperes semmit se tud, az ő reá nézve legalább nem létezhetik.

Ha Zlinszky főszolgabiró ur, midőn attól, mit a törvény megenged s mit a törvény engedelme mellett az alperes 3 $\frac{1}{2}$ évig gyakorlott is, őt eltiltotta s valamely királyi parancs-formát előmutatott volna is, a fennebb kétségtelen és épen a királyi méltóság tekintetéből czáfolhatatlan alkotmányos alapelv szerint még ez esetben is az alperes jogszerűleg mondhatta volna: „uram te hezzád felséges királyunk parancsa, kivéven, ha mint biróhoz szól, csak a megye utján érkezhetik; mert veled felséges királyunk nem levelezik, az, a mit előmutatott, a nemes megyéhez nem érkezett; tehát tévedésnek kell lenni a dologban, sziveskedjék azt, mint megyédnek törvényes tisztviselője a nemes megyének bemutatni, hogy a nemes megye meghallgatván, a hallgatottakat úgy végrehajtsa, vagy ha törvényt nyel meg nem egyezőknek vél-

né, iránta felterjesztést tehessen.“ De nem mutatván elő a főszolgabíró ur a királyi parancsot, melyet pedig az illető felek és törvényhatóságok is mindig közölnek, az alperesnek még csak az említést sem vala szükséges tennie, hanem minden, a mit tehetett, az volt, hogy az állított parancsot magával közölnetni kéré és végnyilatkozását ezen közléstől függesztette föl, mint az F. alatt látható; ezekből világosan kitetszik, hogy az alperest királyi parancsnak nem engedelmeskedés sulya semmi esetre nem terheli, mert királyi parancsról semmit nem tud. Minő tisztelettel viseltessék az alperes a királyi parancs iránt, fiscus azt maga tapasztalta, ugyanis az alperes e per tárgyát tevő levelezésének elsikkasztása miatt a budapesti főposta ellen ez birói szék előtt pert kezdett. T. Pest vármegyéhez a n. m. udvari cancellártól egy parancs érkezett, ezen pereket felküldeni rendelő, a nemes megye particularis gyűlése a felküldést elhatározá, a perek az alperesnél (akkor felperesnél) voltak s a megye által végrehajtásra kiküldött szolgabíró azt vele kötelessége szerint közölte, az alperes jól tudta, hogy a n. m. udvari cancellaria ő felsége nevében birói parancsolatokat szokott, de azt is tudta, hogy a birói parancsok mindég és egyedül csak a peres fél kérése következtében adatnak ki, mely esetben a n. m. cancellaria, hogy biztosabban határozhassanak, a solvificatióra clausula helyett a pert felkéré erga instantiam, u. n. sibi mandatum applicitati potentis comitatui injungitur, ut acta pro informatione submittat. Az alperes látja, hogy a kérdéses parancs nem ilyen, hogy a felek egyike sem kér birói parancsot, hanem csak így szól, hogy K. Lajos pert indított, pedig a parancs kiadásakor meg se indította, küldessék fel azon per. Az alperes jól emlékezvén azon törvényekre, melyek szoroson meghagyják, ne cursus juris per politica dicasteria impediatur, s az ilyenmü politikai rendelet elfogadásától a birót eltiltja, nem kétkelhetett, hogy a nemes megye kisgyűlésének határozatát a közgyűlés helybenhagyni nem fogja s iránta alázatos felírást teend, kétségkívül felelheté a kiküldött szolgabírónak, hogy a kérdéses pereket alázatos észre-

vételével a nemes megye közgyűlésének befogja nyújtani, de mivel látta, hogy csakugyan van ilyes királyi parancs, mert a megye gyűlésén felolvastatott, minden legkisebb kétkedés nélkül engedelmeskedett, s ügyvédje beírván a perbe, mit jogóvással szükségesnek ítelt, a perek felmentek s visszaérkezésökről legalább az alperes semmit sem tud, ez bizonyosságul annak, minő tekintettel szokott az alperes a királyi parancsok iránt viseltetni, mint magános polgár magános helyzetében.

Felfogva a megszakitott fonalat, azon kívül, mik a törvényhatóságok útján érkehetnek egyedül, törvényeink csak három nemét ismerik az egyesekhez szóló kir. parancsoknak, mint az 1563. 78. 79. 80. czikkből világos:

a) a 78-ik czikkely azt mondja: (Jussit Sacra caesarea, et regia Majestas modum inquirant SS. et OO. regni, quod mandatis suae majestatis debitis honor et obedientia deferatur. Visum itaque est statibus et ordinibus regni triplicia esse suae majestatis mandata et modum observationis uniuscujusque singulare.) Ő császári királyi felsége megparancsolta az ország Karainak és Rendeinek, hogy oda törekedjenek, miszerint ő felsége rendeleteinek tisztelet és engedelmesség adassék. Tetszett tehát a karoknak a rendeknek, hogy ő Felsőhárom nemű rendeletei egyenként megtartassanak.

b) 79-ik. Secundi ordinis mandata sunt illa; quae Caesarea majestas dare solet ad suos capitaneos, Praefectos et officiales, (második rendbeli parancsok azok, melyeket ő cs. kir. felsége a kapitányokhoz, főnökökhöz és hivatalnokokhoz szokott intézni) és ezekre nézve azt rendeli: „Qui quidem suae majestatis jurisdictioni, tamquam speciales et adstricti ejusdem servitores, immediate subjecti sunt, quam maiestas plenam in hacre habet potestatem, illos ad se recta vocare, et pro delicti merito statim punire dignetur.“ (Kik ő felsége fennhatóságának, mint saját elkülönzött szolgálói, vannak alávét-

ve, mire ő felsége teljes hatalommal bír, egyenesen maga elé idéztetheti és bűnéhez mérten megbüntetni méltóztatik.)

c) 80-ik. Tertii generis sunt illa, quae in negotiis quaerelarum ad diversae conditionis et status, fideles suos majestas Caesarea ad expositionem supplicantium dare consuevit cum clausula justificatoria (Rebus sic, ut praefertur, stantibus et se habentibus) (A harmadik nemű rendeletek azok, melyeket ő császári felsége különböző osztálya hiveinek panaszleveleire ezen záradékkal szokott kiadni. (Az ügyek aként állván, miként azok előadatnak.) Ez relegatit ad forum contra ditorium, de notaról itt sincs szó. Már ha tagadhatatlannul igaz, hogy delictum e legibus hungarorum sub communicatione poenae publicae vetatur: igaz az is, hogy a királyi parancsnak nem engedelmeskedni bűn lehet, de épen olyan igaz lehet az is, hogy a feljebb elősorolt törvények sem a parancsok természetére, sem a személyekre nézve, kikhez azok intézhetők, a jelen esetre az alperesre legkisebnyire sem alkalmazhatók, és ha volna is kir. parancs (nincs pedig), annak nem engedelmeskedés miatt hűség-törési pert még a 79-ik cikkben legszigorubb esetek miatt sem lehet indítani, következőleg a nota perben királyi parancsnak nem engedelmeskedés terhelő nem lehet.

A k. fiscus ugyan keresetlevelében hivatkoznék az 1556. 26-ik cikkre, mely azt mondja: inobedientes et mandatorum contemptores puniantur, (az engedetlenkedők és a parancsokat megvetők büntetessenek meg), de korántsem azt mondja, hogy hűség-törési büntetéssel büntetessenek minden esetben; hanem azt mondja: „Juxta constitutiones, praeteritorum conventuum puniantur,“ (a mult gyűlések rendeletei szerint büntetessenek), mely kifejezéssel a törvény mindig s mindenütt ugyanazon fejedelem alatti előbbi országgyűléseket érti. Előre kell ugyan bocsátani, hogy az I. Ferdinánd alatti törvények minden kivétel nélkül rebelliseknek azokat nevezik, kik ő felségének hűséget esküdtek, de később Zápolyához pártoltak vagy magok kezébe

fegyvert fogtak; inobedienseknek pedig azokat, kik Ferdinándnak soha hűséget nem esküdtek, őt királyuknak soha el nem ismerték, hanem kezdet óta Zápolyával tartottak. E törvényre tehát a jelen perben a felperesnek csak hivatkoznia is kár vala, mert az igazán otiositas, azonban lássuk, mit mondanak azokra, Constitutiones praeteritorum conventuum, hogy kintünjék, hogy minő inobelienseket s mikép rendeli azon törvény büntetni azt (1527 Factiosis Zapolyianis pro praestanda fidelitate terminus ponitur secusque criminis laesae majestatis rei praescribentur 2. 1528. requisiti per regnum, et non obedientes amittant bona 3. 1528. Factiosi Zapolyiani obedientiam praestare recusantes sunt publice condemnati notorii 4. 1528. modus procedenti praesentibus. Czikk 13. 1536. Qui admonitioni regis non parent, contra illos procedatur peremptorie ad amissionem bonorum juxta articulos 10. 11. 12. ejusdem art. 29. 1536. Qui conjurant sunt notorii, art. 60 Fortallitia non demolientes notorii etc. (Zápolya párthiveinek idő szabatik, hogy ez alatt a hűségre visszatérjenek, különben felségsértés bűnében elmarasztaltatnak. Az ország által visszahivottak és nem engedelmeskedők veszítsék el javaikat. — Zápolya párthivei ha engedelmeskedni vonakodnak, hűség-telenség bűnében ítéltetnek el. — Kik a király intésének nem engedelmeskednek, azok ellen a 10. 11. 12. cikkek szerint járván el, javaikat veszítsék. — Kik összeesküsznek hűség-telenek, — az erődítvényeket le nem rontók hűtlenek) stb. Ez mind csak T. királyi tábla, a mi foglaltatik in constitutionibus praeteritorum conventuum, melyekre az 1556. 23. a királyi fiscus emez Achilese hivatkozik. Igaz ugyan, hogy a fejedelem az 1548. országgyűlésen ezeket engedelmesség fenntartására elégtelennek ítélte, ezzel a k. fiscusnak igen szép példát nyújtott; de követésre nem talált, mert a királyi fiscus az ítélet előtti befogatásról szóló törvényt elégtelennek ítélvén, nem ki-

vánt új törvényt hozatni s magának bővebb hatalmat adatni; hanem erőszakkal megtörte a törvényt s inkább Nagy Sándor tettét, mint I. Ferdinánd királyunk példáját követte, kinek kivánságára azonban az ország rendei azt mondák: *in conventibus super punitive tales constitutiones factae sunt, tam ampla potestas suae majestatis attributa, ut nihil plane amplius constitui posse videntur.* (A gyűlésekben az engedetlenkedők megbüntetésére oly nagy hatalom adatott ő felségének, hogy már többet intézkedni erre nézve nem látszik szükségesnek.) Már most csakugyan különösen vágynék az alperes halani a királyi fiscustól, hogy a Törvényhatósági Tudósítások, létező királyi parancsnak nem engedelmeskedés ezen törvények szerint miként kerülhetek *notae* vád alá, s mikéért terhelhetik *notae* perben az alperest. De T. k. tábla, hogy azon 1556. 23. cz. midőn a *mandatorum contentores* büntetni rendeli, nem értette és őseink is soha sem értették azt, hogy hűségtrösés vádjával büntetessenek, még világosabb abból, hogy ezen törvény után hat évet a már idézett 1563. 78. és 80. cikkelyeiben a kir. parancsoknak nem engedelmeskedés büntetését részletesen kiszabták, de hűségtrösérről egy szót sem szólnak; világosabb még abból, hogy sokkal később is az 1628. 4. cikk ezen két rendbeli törvényeket együtt erősíti meg. De *mandati Regis observandis* (art. 23 1556. melyre a felperes keresetét építi) és art. 78. 79. 80. 1563. *renovantur et stricti sime observandi sentuntur*; világos továbbá abból is, hogy a hűségtrösérről szóló törvények minden eseteket gondosan előszámálván, a királyi parancsnak nem engedelmeskedést korántsem említik, ellenben a már idézett s még igen sok más törvényekben a *non observatio mandatorum regionum* egészen külön s különböző bűn gyanánt kijelöltetik, s más uton, más büntetéssel büntendőnek rendelik. Ellenben nem hiányoznak oly törvények is, melyek a törvénytelen parancsokat meg nem tartandóknak rendelik s a feleknek megengedik, hogy 1681. 30. szerint *contra similia mandata cum honestate citra incursum alicu-*

jus poenae excipere possit, (a hasonló parancsok ellen tisztességesen fel lehet szólalni a nélkül, hogy ez által valamely bűn követtetnék el.)

Mindezeknek ellenébe a kir. *fiscus* egyetlen egy törvényt sem mutathat, melyből avagy csak gyanítani is lehetne, hogy a tisztelt ítélet a királyi parancsnak nem engedelmeskedést vehetné terhelőnek.

De pedig nemcsak törvényeink szerint nincs a királyi parancs meg nem tartása miatt hűségtrösési keresetnek helye, hanem királyi kegyelmes rendeletek elismerése szerint is nem hűségtrösés a parancsok meg nem tartása. Ugyanis a 13-ik szám alatt ide csatolt királyi rendelet is csak az 1559. 45-ik cikk szabott 1000 f. díj alá vettethetőnek mondja a királyi parancs áthágóját, a 14. szám alatti rendelet szerint a királyi parancsnak ismét nem engedelmeskedő csak 500 aranyra büntettetett, ugyanazon nem engedelmeskedő, miután más alkalommal is a királyi parancsnak ismét nem engedelmeskedett, a 15. számú mutatvány szerint koránt sem *notában*, hanem csak *beneficium sequestratiójában* marasztatott.

Ha azt mondaná a felperes, hogy ezen esetek különbözők, azonban büntetés van kiszabva, de a jelen esetben nincs; tehát hűségtrösési okoskodása így állana: a mely esetben a törvény tilt, de tilalma mellett büntetést nem szab, azon esetben fejét kell venni s minden vagyonát elfoglalnia az embernek, az alperes nem hiszi, hogy ily okoskodás a keresztény moral 1838-dik esztendejében még az északi szélesség 70-dik foka alatt is helyesnek találtatnék.

Hajdan Rómában Sándor császárnak Padin ministere valakit azért, mivel a császár parancsát nem teljesítette, *majestatis crimenre* vonatott; midőn e tétével dicsekednék, a császár a vádat elenyésztette, mondván: „*etiam ex aliis causis majestatis crimina cessant meo seculo.*“

Dicső emlékezetű I. Ferencz királyunk, kinek dicsőségesen országgló örököse uralkodásra léptekor azon nyilatkozásával, hogy felséges atyja nyomdokait követendi, a magyar nemzetet annyira örvendeztette, midőn

azon férfiak közül, kik 1833. a királyi parancsnak nem engedelmességek, sőt annak végrehajtását minden kitelhető módon gátolták, e miatt hűség-törés vádjára alá nemcsak egyet sem vonatott, mivel a szent korona akkori ügyvédje előterjesztéséből is meggyőződött, hogy azt törvény szerint tenni nem lehet, sőt az ország színe előtt kinyilatkoztatván, miként a történetek atyai szívének fájnak, többeket azon nem engedelmességek közül magos hivatalra is emelt, mert meg volt győződve, hogy a ki a törvényhez hajthatatlanul ragaszkodik, ahhoz bizni lehet, s az táplál hajthatatlan hűséget királyához keblében. Ha ezen s más esetekben a kir. parancsnak nem engedelmességek hűség-törési vád súlyával nem terhel senkit, a jelen esetben annál kevésbé lehet terhelést képzelni, minthogy itt királyi parancsot eddig még sem az alperes nem látott, sem a törvényhatóság ki nem hirdetett. Szolgabírói megintés királyi parancs nem létét nem pótolhatja, és annál kevésbé pótolhatja azt, mivel maga a megintó szolgabíró is az alperes kívánságára azt nemcsak elő nem mutatta, hanem maga sem látta. A szolgabírónak parancsra hivatkozása, de annak elő nem mutathatása, sőt a parancsnak törvényeink által nem is ismert szokatlan és rendkívüli uton és módon állított érkezése az alperes mellett szólanak. Szükség tehát, hogy azon parancsot, melynek állítólagi megszegésével vádolja az alperest, eredeti valóságában előmutassa a kir. fiscus és bebizonyítsa azt is, hogy az alperes szemével látta. Annál szorosabb kötelessége pedig a kir. fiscusnak, mivel az *F.* alatti felperesi mutatóvány szerint annak előmutatásától függesztvén fel az alperes végső nyilatkozását, azt senki is bizonyossággal nem állíthatja, annyival kevésbé tudhatja, hogy a parancs ezen előmutatása esetében az alperes mit vala teendő. Ezen körülményre az alperes a mélyen tisztelt ítélőszék különös figyelmét kéri, mert ugyanis végső nyilatkozásának s maga elhatározásának ezen felfüggesztése épen nem engedelmességi szándékára, hanem inkább arra mutat, hogy ha azt megláthatja, minek látásától függesztette fel további cselekvésmódját, egyébre határozza el magát, mert különben nem lett

volna oka végső maga elhatározását azon parancs látásától függesztetni föl. A kir. parancs csak futurum contingens lehetne, de még most nem existál, s még nem existáló esetért büntetést követelni csakugyan absurdum. Ha azon kir. parancs létét s közzétetését be fogja a felperes bizonyítani, az alperes mihelyt azon karba tétetik, melyet védelem tekintetében törvény s alkotmány parancsol, elő fogja írni adni meritorius védelmét, addig lehetetlen hinnie, hogy a vádpont tekintetében terhelődhetnék. Vagy talán az vétetik terhelésnek, hogy szolgabírói tilalomnak nem engedelmességek? Ugy de ezen szolgabírói tilalom azon megye által, melytől hatóságát veszi, s melynek számadással tartozik, helytelenített, meg is semmisített. De különben is minden tisztelet a szolgabírói hatóságnak, azonban annyi csakugyan igaz, hogy valamint egy szolgabírói *admonitio* törvénytelen dolgot törvényessé nem tehet; épen úgy szolgabírói *inhibitio* törvényes dolgot törvénytelené és így bünné szintén nem tehet, hogy pedig épen hűség-töréssé tehesse, ez épen olyan roppant képtelenség, mit ha a k. fiscus állítana, a leganticonstitutionalisabb innovatio studiumát árulná el.

Valamint ez nem lehet terhelő, úgy az sem lehet terhelő, hogy a megyékhez törvényes pártfogásért folyamodott az alperes; valóban különös, egy magyar polgár sérelmet gondolván szenvedni, s oly sérelmet, mely egyszersmind a törvénybiztosította nyilvánosságot, irásszabadságot és szabad levelezést sérti, azért a megyékhez folyamodik, melyeket az alkotmány rendelt ki minden magát előadó sérelem alkalmával felvilágosítólag s kérőleg a felséghez járulni, a megyékhez! melyek a királyi széknek erős oszlopai, s folyamodik azért, hogy azok, kiket illet a felírás s kiknek felírási kérésök fontosabb, mint egyes személyé, tehesse nek s tegyenek nyilatkozó s kérő felírást. Hogy ez hűség-törés vádjával terhelhessen valakit, ezt hinni csakugyan képtelenség, arra is különös figyelmet kér az alperes fordítani, miszerint azon folyamodásnak legfőbb oka az volt, hogy miután az alperesnek levelezését s tudósításainak folytatását oly sok megye pártolta,

annak folytatására megbízták, sőt lekötelezték, s miután ezen nemes Pest megye, valamint mások is azon tudósítások további alapos folytatásért az alperes számára hiteles adatok kiszolgáltatását rendelték s az által az alperes ezen közlési foglalatosságának hivatalossági természetet adtak, az alperesnek magát mind azon számos pártolás, mind azon megbízások s felszólítások által úgy kellett tekintenie, mint azon megyéknek lekötelezettjét, tudósításait pedig úgy, mint azon megyék akarátjának következeit s azoknak tulajdonát, természetes volt tehát, hogy kötelességének ismerte magát jelenteni, hogy tulajdonukra nézve mi történt, s kérdést tenni a megyéknek, hogy mitevő legyen. Valóban ezen folyamodás nem volt egyéb, mint a megbízottnak és lekötelezettnek megbízói s lekötelezői iránti kötelességének teljesítése

Az alperes azt is bátran el meri mondani, mikép épen folyamodása által adta legszembeütőbb jelét hódolós tiszteletének, mert ámbár a jog, mire nézve megtámadt, törvény és saját hosszas gyakorlata szerint igen világos volt, s mégis önitélete után indulni nem akart, hanem legelőször is a hatóságok eleibe terjesztette, kiket ilyesekbeni ítéletre az alkotmány felhatalmazott, s tudósításait csak az illető megyének határozata után kezdette meg, azon megyének, melynek egész közönségében akkoron az alperes nem mondja barátokkal, de még csak ismerősökkel is alig dicsekedhetett, a pártfogást tehát bizonyosan csak ügye igazságának köszönheté. Továbbá tiszteletét bizonyítja a folyamodással annál fogva is, mert az ügyet visszavitte azon alkotmányos utra melyről Zlinczky főszolgabíró ur letért, mi szerint, ha csakugyan felsőbb helyzetű viszonyok jönnének is szőnyegre, azoknak dize, méltósága az egyes polgárral érintéstől megőriztessenek s az alkotmányos testületekkel értekezés mezején maradjanak.

Nem lehet végre terhelő az, hogy a megyék felsőbb helyekre intézett alázas felírásaikkal törvényes uton az alperest pártolák, sőt ezen pártolás az alperes törvényszerűségének legfényesebb bizonyosága, mert Magyarország megyéi s az országot $\frac{2}{3}$ -nál többet tevő megyéi hűségőrest nem pártol-

nak. Ha e részben többet szólana az alperes, a nemzeti becsület sértésének vétkébe esnék. De lehetetlen forró köszönettel nem említeni meg azt, miképen oly megyékben is pártfogást talált, melyekhez leginkább azért, mivel a tulajdonképeni Magyarország határain kívül fekvő társországi megyéket magyar folyamodásával terhelni nem akarta, nem is folyamodék, s melyek csak más megyék levelezéséből tudták meg az ügyet és azt mégis pártolák, ámbár öt nevérol sem ismerék, vagy ha igen, kedvező indulattal iránta bizonyosan nem viseltettek, mint p. o. Varasd vármegye (a mint ezt, ha szabadságában lesz, annak idejében meg fogja az alperes bizonyítani). Ily ügynek igazságosnak, ily ügynek nemzeti érdekének kell lenni! Fájdalom!! ugyan kénytelen az alperes gyanítani, hogy épen ezen élénk, de törvényes pártfogás az, mi a k. fiscus neheztelését az alperes ellen felélesztette, fölébresztette, de magyar kir. ítélőszékhez idézván alázas szavait, lehetetlen emelkedett önérzessel nem hinnie, hogy magyar ítélőszék előtt a magyar nemzet törvényes pártfogása magyar polgárt nem terhel, de véd s oltalmaz. Ha tehát sem a Törvényhatósági Tudósítások, mivel minden tekintetben törvényesek, sem a kir. parancs állítólagos megszegése, mivel ezen megszegés nem létezik, s ha léteznék is, parancs megszegés, de nem hűségőrest vádjára adhatna ürügyet, sem a törvényest törvénytelené, annál kevésbé hűségőrest nem tehető pusztá szolgabírói parancs, sem a megyékhez folyamodás, sem ezeknek halás érzéssel tisztelt törvényes pártfogása nem terhelheti az alperest: mi az, a mi a tisztelt ítéletben terhelőnek mondatik?

Minden egyéb, mit a felperes kir. fiscus a magános levelezés barátságos gyöngébb viszonyainak szentségét nem tekintve, beigtatott, mint már föntebb említették, a felperes saját keresetlevelének bizonyosága szerint vád tárgyát nem teszi és így általjában nem is terhelhet. Különösen pedig az alperesnek mások által írott levelek csak nem terhelhetik, mert hiszen mások írták, s különben is ha a dolog nem terhel, az abban írott dolog sem terhelhet. Egyébiránt felperes kir. fiscus ur úgy van az ezen levelkéből kisse-

dett flosculusokkal, mint ama pozsonyi egykori censor, ki a mint Pozsonyban (typis et censoribus notan.) egy magicus ezermeisteri könyvét bírálván, midőn Sires excantotextoröli nevei közt ezen szót Philadelfi olvasná, azt kidörzsölte, mert ugymond, Philadelphia nevü város is van és pedig Észak-Amerikában, s erről irni veszedelmes stb., vagy hogy közelebbi dolgot emlitsünk, az a másik bíráló, ki egy pár szót a szerző által Kőlcsey verseiből mottonak használtat, ugyan meghagyott, de ezen szót Kőlcsey kitérölte. Ily flosculusokat a roppant hűségtrésí vád tárgyául, a XIX-ik században ember életével, vagyonával, szabadságával így játszani, valósággal a ki szenved, arra nézve borzasztó, a ki csak nézi, nevetséges. De hiszen ezen flosculusok közt valami van, a mi hűségtrés, a mi hűségtrés vágyát terjeszthet. A kir. fiscus, a ki oly bőven osztja vádjait, hogy hasonlót hazánknak még szerencsétlen emlékeztetü, s a mint az alperes felséges királyink igazságszereteténél s nemzetünk törvényességénél fogva hiszi, örökre elenyészett revolutiói idöszakai sem képesek mutatni példát. A kir. fiscus kétségkívül azon flosculusok íróit hűségtrésí vád alá venni nem késett, ök majd fognak magukért felelni, ha pedig alperest propter acceptionem et conservationem literarum bünrészesnek hiszi, szükség lesz öt accessorialiter s mindeniket ilyen perben meghívni, az alperes, ha szabadsága törvény szerint visszaadatik s a vád peréremével megismerkedhetik, majd fog magáért felelni, de addig is itt e perben a levelek terhelöknek bizonyosan nem tekintödhetnek.

Avagy talán az terheli, hogy Szemere Bertalan kérésére a mult dietának rövid historiáját megírni ígéré? Ez nincs vádul véve a keresellevélben, tehát nem terhelhet. Különbön pedig csak könyvet irni nem tilalmas; tehát nem terhelö, ha olyasmi nem iratik, a mi törvénytelen. Ugy de itt az ígért könyv nemcsak kiadva, de még csak irva sincs, annak tartalmáról maga az irni szándékozö sem tud semmit, annál kevésbé vádolhatja hűségtrésí vád a felperes. De talán historiát irni akarni hűségtrés, ez különös volna, átkot mondana arra, a mi Cicero szerint „testis temporum, lux veritatis, magistra

vitae;“ szegény historicusok! Avagy különösen országgyölés historiáját irni terhelö? Ugy hát a diaetalis napló meg annyi hűségtrésí documentum, az 1791. országgyölés is Lipsicén jött ki, notae vádról semmit sem hallottunk. Orosz József pedig a legujabban az 1830-iki országgyölés historiáját terjesztékénnyen leírta s még egy kötet igen jeles criticus jegyzetekkel kísérté, és németül írta, hogy a külföld is olvashassa, és külföldön adta ki, de arról, hogy e miatt hűségtrésí vádoltatott volna, semmit sem hallottunk, söt nyilvánosság érdekében közörömünkre azt tapasztaljuk, hogy egy igen jeles hirlap kiadására engedelmet kapott, privilegiumot nyert s azt szép értelmi tehetsége szerint folytatja is, és különben is törvényes jogának kegyes pártfogások általi gyámolítását még azért sem vesztette el, hogy censor hivatalon is keresztülment jelentésében azon elveknek érdekében, miket meggyözödése szerint jóknak tart, s ezek közt a haladásnak érdekében is nyilvános küzdést, vitatást azaz a fiscus szavával agitatiót ígér, s mint az a dolog természete szerint másként nem is lehet, valósággal gyakorolja is.

Az alperes nyilván megvallja, hogy Orosz urnak az 1830-iki országgyölésről irt s külföldön kiadott munkáját igen jeles műnek tartja, melyből maga is igen sokat tanult, melynek különös köszönettel is tartozik, mert az adta nemzeti országgyölési tudósításainak első eszméjét, és olyannak vallja, melyet valamint a nemzet köszönetére, ugy a királyi felségtől nyert kegyelemre magának kétségtelen érdemet szerzett, de azt meg nem foghatja az alperes, hogy ha egyik polgártársunk országgyölési tudósításaiért ily kegyelmet nyer, az alperes azért, mivel hasonló, söt nem hasonló, de csak rövid historiát irni akart, csupán akart és ígért, hogyan lehessen hűségtrésí.

I. Don Pedro portugalliai király idejében 1357. körül egy lissaboni kanonok azért, mivel egy csizmadiát megölt, arra ítéltetett, hogy esztendeig ne huzhassa esztendei jövedelmét, a megölt csizmadiának fia ezzel meg nem elégedvén, megölte a kanonokot és azért halálra ítéltetett; az igazságos király elejébe kerfílvén az ítélet, ö imigy végzett: ha a mo t-

tan elég büntetés volt a benefici-umtól esztendei suspensió, elég lesz itt is arra kárhozzatni a csizmadiát, hogy esztendeig csizmát ne varrasson. Az alkalmaztatás a fennforgó esetre magától következik. Vagy talán az terheli az alperest, hogy ezen ígért, de csak ígéletben maradt diaetalis historiának külföldöni nyomtatásában megegyezett? De hiszen nyomtatni in abstracto csak nem lehet hűség-törés, nyomtathatni külföldön szint-egy nem lehet, mint azon fölül, hogy ezt a törvény nem tiltja, még egy pár ezer példát is lehetne erősségül felhozni. Mert miolta Michael de Hungaria regia salutis című munkáját 1494-ben Augsburgban kinyomtatatta és nyomtatása hűség-töréssel nem vádoltatott, a legujabb időig bizonyosan vagy 1000 darab könyvet nyomtattak a magyarok külföldön, de hűség-törés alá egy sem vétetett. Magának Verbóczinek a tripartitumának első kiadása is (ámbar voltak már sajtók a hazátan) külföldön jött ki, a legujabb időkben pedig egy nagyérdemű hazafinak Stadium című munkája, miután itt a sajtó alól elkoboztatott, külföldön nyomtatták. Orosz Józsefnek 1830-diki országgyűlése s legujabban Terra Incognitája, mind ez a budai censor engedelmé nélkül külföldön nyomtattatott, s ez utolsó pedig nyilván kimondja, hogy célja Magyarországot, ezen terra incognitát megismertetni a külfölddel, a mi szegény Szemere Bertalan levélkéjéből oly stentori hangon lázadásnak kikiáltatik, s mégis soha sem hallottuk, hogy valaki ezen írók közül hűség-töréssel vádoltatnék, sőt még Ausztriában, hol a császár parancsa törvény, belföldi censura nélkül külföldön lett kiadása valamely könyvnek nem tartatik hűség-törésnek, alkotmányos magyar hazánkban tehát, mely az ország rendei mindkét táblájának közmegegyezéssel feladott sérelme szerint törvényes censurát a honban nem ismer, az alperes ellen terhelő annyival kevésbé lehet, mivel csak puszta pium desiderium maradt. Avagy talán azon apró jegyzetecskék terhelik az alperest, mit naplónak nevezünk? Tárgyul felvévo a keresetlevélben ezek sincsenek; tehát nem lehetnek terhelők, az után az levén a vád összesége, hogy az alperes lá-

zitott, conturbavit animos et exit semel contra statum publicum, ha ennek bizonyításául ezt mondaná valaki, itt a vád; mert mint magános naplójában, melyet soha senkivel nem közlött, melyet soha senki még csak történetből sem olvasott, melyet csak magának irt, oly magánsan minő a gyónás titkai, — mondom — ezen ily jegyzetekben ezt s meg ezt írta, tehát felzavarta vele a közcsendet, conturbavit concivium animos, ezen állításával magát bizonyára nevetségessé tenné, mert miként conturbalhat, miként lázithat az, a mit soha senki sem olvasott, a mi senki számára sem volt írva. Terheltetést tehát álmodni sem lehet, de a kimondhatlanul fáj, hogy a magános életnek még azon leggyöngédebb oldala sem maradhat menten! Így tehát kénytelen lesz kiki naplóját megégetni még hamarabb, mert kinek naplójában nincsen olyan a mit még legmeghittebb barátjával sem akar tudatni? Ilyesminek legalább szentnek kellene lenni! Egyébiránt, hogy ezen jegyzetekben semmi sincs, a mi hűség-törés színét viselné s kir. fiscus mindent a leggyűlöletebb, a leghamisabb elfacsarással ad elő, p. o. hol a sythematicus dolgozásnak a múlt országgyűlés példája szerinti sikeretlenségéről van szó, azt mondja, hogy az alperes a constitutio sythemáját — sythema constitutionalis — gáncsolja, hogy ezt vagy amant naplójában proclamálta (magános napló és proclamatio satb.) ezek iránt a per velejében tartja fel az alperes védelmeit. Vagy végre a terheli talán az alperest, hogy két vádlott ifju szerencsétlen szüleitől megkérve, nem tagadta meg csekély ügyvédi segélyét? Hát azért, hogy egy szenvedő atyának résztvevő keblet tárunk, vétkezünk? Ha nyújtjuk a vádlottnak segédkarunkat, szenvedünk?! Ha ezen nemes emberi kötelességért szenvedni kell, legyen meg az Isten szent akaratja, az alperes örömet szenvedné, de hinni lehetetlen, hogy e terhelő hűség-töréssel terhelő, hűség-töréssel terhelő körülmény lehessen.

(Folytatása következik.)

RAGÁLYI ÁBRAHÁM LEVELEI

(Idősebb Br. Wesselényi Miklóshoz.)

Közi: K. Papp Miklós.

III.

Pest 4-k July 1807.

Méltóságos báró s főispány ur!

Micsoda feltételek alatt egyesülhettek annyira az SS. és Rendek, hogy az specifica ajánlásba bele ereszkedtek, által méltóztatik látni az ide rekesztett nuncium projectumából, s ugy azt is, micsoda móddal kíván az haza adni az /. acclusumból.

Ezen két rendbéli munkája a SS. és Rendeknek a főméltóságú Rendek táblájára felküldettétvén, micsoda megjegyzéseket küldöttek iránta, azokat is ide rekesztve küldöm, s mivel azok igen ellenkezők a SS. és Rendek végzésével, most ismét ezek iránt tartunk circuláris gyűléseket.

Az főbb ellenkező vélekedések a nunciumra s oblatumra nézve, hogy a SS. és Rendek conditionate akarják adni; melyet a proceresek ki akarnak hagyni, az más, hogy az fundus instructust az ingatlan javakhoz hozzá akarják kötni, s az SS. pedig nem, mert így a szegény nemesség ereje felett terheltetik, továbbá az katona állítás iránt az SS. vélekedését a Verbung iránt fel sem vették, hanem ismét a statutiót akarják az ország nyakába zakkantani, ezt pedig mi egyáltalában nem akarjuk. A banco iránt azt a jelentést, hogy az ország érte nem áll jól, ki akarjuk hagyatni. Csak ezek oly kérdések már, melyeken nem tudom mikor eshetünk által, pedig ezeken kívül még többek is vagynak, s ezeket azért említem, mivel a legerősebbek. Már az udvar, a mint mondják, nagyon haragszik, hogy hosszasan megy az ország ajánlása, s eleget sürgetnek bennünket, de még sem mehet hamarabb a dolog, mint a mint megy. Némely szós emberek már meg is némultak, mert féltik az üstököket. De ha egyéb haszna nem lenne is ezen diaetának, annyi már csak van, hogy ha itt nem volnánk, ezolta bizonyosan kiütött volna a háboru, s csak egyedül az segedelem adásá-

nak késedelme hátráltatja; s bár ezentul is hátráltathatná. Itt mindnyájan kedvetlenek vagyunk, kétségesek lévén az kiüthető háboru miatt, mert az-készületek mind olyanok, az ágyuk innét most is vitetnek, az regimentek mind Galicziába nyomultak, az itt levő Splényi regimentje is kapott parancsolatot, hogy minden órán készen legyen az indulásra. Ha ez így talál lenni, mindnyájan csak azt vélik, vége mind a mi constitutióknak, mind az ő felsége magyarországi uralkodásának.

Hogy 27-ik májusban a muszkát a francia egészen semmivé tette, érkezett ő herczegségének hivatalos tudósítása, és hogy már Königsberget is megvette, az hol is rabul kapott 15 ezer embert és 150 ezer emberre való fegyvert, melyet az anglusok szállítottak oda, ezolta, ugy mondják, Masséna Rigában van. Ha csak ez más gondolatra nem hozza ő felségét, egyéb mi hozza.

Halljuk, hogy az Törökországban megveretett muszkák is Szeben és Brassó tájára vonták magokat, ezekről Nagyságod többet tudhat, mint mi itt, épen tegnap ment erre keresztül egy követjek Bécsbe.

Már a mi Lengyelországunkban is elküldötte Bonaparte a proclamatiót, melyben nógatja a lengyeleket a király választásra, de erre részünkről nagy vigyázás van, a kinél találatik vagy a ki ki akarna menni, az ő keze alá felakasztatik, azt is állítják, hogy már ő felségét meg is szőlította volna Lengyelországnak visszaadása iránt, melyet tökéletesen el is lehet hinni, mi lesz mind-ezekből, az idő, ugy tartom, nem sokára ki fogja nyilatkoztatni.

Beszélik némelyek ő felségének lejövételét is, és hogy mihelyt az segedelem ajánlása megkészülne, azonnal vége lenne a diaetának.

Kivántam volna, ha Nagyságodnak jobb ujságokkal lehetett volna szolgálni, igaz ugyan, sokszor a mi igen rosznak látszik is, jóra fordítja a magyarok istene.

Ki is egyébaránt, midőn ő Nagyságának alázatos tiszteletem mellett kezeit csókolnám, a kis Miklós ő nagyságát Kapitány urreal alázatosan tisztelném, én magamat továbbra

is tapasztalt becses favoriban s gráciájában ajánlván, állandó tisztelettel maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

RAGÁLYI ÁBRAHÁM.

P. S. Bizonyos tudósítások szerint az francziák és muszkák közül 80 ezer ember esett el és sebbe. Megküldődött ide ő herczegségének az detalle az ütközetnek, s az mondatik, soha miolta a világ feláll, oly mesterséges hadi taccával nem élt senki. Már most maga Bonaparte megy 60,000 emberrel Petersburgnak, Massena 150,000-el Moscaunak, és Murat a sógora 100,000-el Michelsonra Moldvába és Oláhországba. A prussus kért újra békességet, melyre feleletül ezt kapta Bonapartétól: Édes bátyám, kétszer kínálatok meg az békességgel, s még akkor volt mire alkudni, de már most egész országod véren van megvéve, még pedig franczia véren, melynek ára megfizetetlen, azért én többet nem békéllek, hanem keress más pártfogót. Azonban beszélnek valamely concursusról a közönséges békesség iránt Koppenhágában.

(Eredetije a zsisói levéltárban.)

IV.

Pest 14-a Aug. 1807.

Méltóságos báró s főispány ur,
nekem különös bizodalommal való nagy
jó uрам!

A resolutió az utóbbi repraesentatiójára a SS. és Rendeknek mai napig sem érkezett meg, s úgy hallatszik, még egy hét is bele fog telni, míg megjön, mivel ő császári királyi herczegsége a palatinus is még csak jövő héten fog megérkezni, ahhoz képest még erről semmit nem irhatok, hanem oly reménytelen történetről tudósítom Nagyságodat, melyen valamint mi itten mindnyájan, úgy tudom, Nagyságod is el fog hűlni s a dolgot szivéből fogja sajnállani.

Méltóságos Báró Vay Miklós ur, az 1791-ik esztendőbeli tett törvényeknek 19-ik

art. lévén a két táblák között a villongás, mely is szól a privatum subsidiumoknak ajánlásának s elfogadásának megtilalmazásáról, ezen törvénynek tovább is való megmaradása s azon igaz értelme mellett, melyben vették a SS., mondott egy dictiót, (melyet mihelyt megkapok, meg fogok küldeni Nagyságodnak,) ennek értelme rövideden csak az volt, hogy mivel az ily ajánlások által a nagyobb hivatalok vadásztathatnak s a királyi kegyelmek kerestetnek, ez által az hivatalok könnyen eladókká tétethetnek, s ekkor a szegényebb sorsuak, ha érdemesek volnának is, mindég ki fognának az hivatalokból maradni. Ekkor előhozta a francziaországi revolutiót, hogy főbb oka annak ott is a volt, hogy sub Lud. 14-o kezdődtek a hivatalok eladókká lenni, sub Lud. 15-o már finantialis operatióvá vált, úgy hogy a ki többet fizethetett per suos charos et charas, az boldogulhatott csak. Ekkor hozzá tette: mi ugyan ettől a mi mostani jószivü fejedelmünk alatt nem tarthatunk, de mégis, hogy valaha meg ne történjen, maradjon ez a törvény, mert ha itt is arra találna kiütni a dolog, ki volna az köztünk, a ki a becsületet szereti, mint a magyar, a ki a Judex Curiae hivataláért 300 ezer for. meg ne adna.

A mint emlékezem, e volt a veleje beszédjének, ezért deferáltatott, hogy ő felsége mondotta volna, hogy eladókká teszi az hivatalokat, mely nem igaz, s ennél fogva tegnapelőtt kapta a bellicumtól a parancsolatot, hogy mivel ő felsége s az egész magyar nemzet diszes characterere ellen szólott, ex serie generalium expungi, mely csak annyi cassert. Felment még tegnapelőtt Bécsbe, ő herczegsége a palatinus mit csinálhat mellette, megválíik, adjon sok szerencsét, de én nem reménylem, mert ezt a generalisságának, melyet mindég irigylettek, köszönheti.

Ma mi a követek egybengyülvén, conferentiát tartottunk s abban állapotunk meg, hogy mivel ez contra libertatem voti et cardinalis praerogativae, ne quis inauditus et convictus puniatur vagyon, s a mi ma rajta megesett, eshetik holnap másón, s nem első történet már, hogy kérettessen diaetalis sessió, az dolga ott vétetődjön fel s onnét repraesentáltasson. Így tölt be a Nagyságod

druszáján az a régi magyar példa: szólj igazat, betörök a fejed.

Semmi, sem jó, sem rossz ujsággal egyébbel most nem szolgálhatok, s bár ezt sem irhatnám, hanem még azzal, hogy itt oly szörnyű meleg van, majd hogy el nem olvadunk, eső, nem is tudok emlékezni, mikor volt, Rómából pedig azt írják, hogy ottan is az nagy melegségben több mint 70 ember már megbolondult.

Ki is egyébaránt ő Nagyságának alázatos tiszteletem mellett kezeit csókolván, a kis Miklós ő Nagyságát is tisztelven, midőn magamat továbbra is becses indulatába s gratiájába ajánlanám, állandó tisztelettel maradok

Nagyságodnak

lekötelezett alázatos hiv szolgája

RAGALYI ÁBBAHÁM.

Külczim: de Pest. Illustrissimo Domino L. Baroni Nicolao Wesselényi de Hadad et Murány I. comitatus Mediocris Szolnok Supremo Comiti tit. tit. Domino mihi peculiariter colendissimo gratiosissimo.

per Zilaj

Zsibó.

(Eredetije a zsibói levéltárban.)

PERNYESZY GÁBOR LEVELE

Dóczy Andrásához.

Közli: Szilágyi Sándor.

1618. August. 14.

Illustris spectabilis ac magnifice domine stb.

Az nagyságod kedves levelét vettem vala, kiben nagyságod részszerint irt, de bővebben izent itt való udvarbíró uram által az Báthoriak állapotjok felől, kiknek megküldvén ő felsége hitös szolgájátúl az ő felsége camorája levelét, minemő választ irtak nagyságodnak udvarbíró uram által, nagyságod megérti, kinek paráját az ő felsége camarájára udvarbíró urammal egy értelem-ből ezen órában küldök fel egy lovastúl Kassára, az honnan valamely órában válszunk érkezik, nagyságodnak küldjük in specie leveleinket etc.

Interim nagyságodat kérem mégis tisztetem szerint, hogy nagyságod látván ő felségének ilyen rettenetes nagy kárát és ő felségének méltóságában, hitében való practicalásokat, ne szenvedje ily nagy insolentiajokat, ki miatt rebellióra az dolog ne menjen, mert bizonyoson irom nagyságodnak, hogy immár is meglőtt az az szó Bátorban, hogy az hajdu városokhoz csatolják magokat, mintha azok nem ő fölsége hivei volnának, mindazáltal nagyságos uram videndum cui fidendum etc. Ha nagyságod ezeket nem refrenálja armis, tapasztaló dolog, hogy az dolog nem jóra megyen és ő felségének nagy kára következik, kit mindazáltal én az nagyságod bölcs industriájára támasztok etc. Az mely albat nagyságod én tőlem kívánt, itt való udvarbíró uram által nagyságodnak megküldtem, hogy ha kívántatik, abban fogyatkozás ne essék, ha peniglen nem kívántatik, nagyságodat kérem, nagyságod én nekem küldje vissza udvarbíró uramtól etc.

Vitkay uram az napokban nagyságodhoz megyen és egyáltalában nagyságoddal bizonyosan végez az jószág állapotja felől, mert én megmondtam ő kegyelmének, hogy jobb jó kedvvel adni, hogy sem mint gyűlölséggel nagyságodnak, ugyan magával Hagymási András ruhásan beviszi, az ki igaz jó erkölcsű ifju, elhigye nagyságod, melyet hogy nagyságod udvarában az én tekintetemért is befogad, nagyságodnak megszolgálom. Az mi az Lónyai András uram fiammal való dolgát illeti, avval mostan az nagyságod elméjét nem terhelem, hanem coram plura. Ezek után stb. Datum in arce Ecsed die 14. augusti Anni 1618.

Illustrissimae S. ac M. D. V. servitor compater addictissimus

G. PERNYESZY.

Külczim: Illustrissimo spectabili ac magnifico domino Andrene Dóczy de Nagy-Löcse stb. Zatthmár.

(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)